

SAMSUN VE TRABZON MINTIKASI TİCARET KONGRELERİ (AĞUSTOS - EYLÜL 1926)

Yrd. Doç. Dr. Sadık SARISAMAN*

GİRİŞ

Türk Milleti 1911-1912 Trablusgarp Savaşı'ndan başlayarak Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nı içine alan 12 yıllık süre içerisinde küçük fasıllar bir tarafa bırakılırsa sürekli olarak savaşlar ile meşgul oldu. Bu savaşlar ülkenin kaynaklarının israf edilmesine ve üretimin büyük oranda azalmasına sebep olmuştur. Bütün imkanlar askeri gücü artırmak amacıyla kullanıldığından ülke içerisinde fakirlik baş göstermiş, yeterli döviz mevcut olmadığı için de üretim açığını ithalatla kapatma olanağı bulunamamıştır. Öte yandan aynı dönemde ülke içerisinde spekülasyona dayanan kazançlarla zenginleşen bir harp zenginleri zümresi ortaya çıkmıştır. Aslında bu zümrenin ortaya çıkması II. Meşrutiyet'den beri hedeflenen milli burjuvaziyi yaratma gayretlerinin de bir sonucu idi.

Diğer taraftan yeni Türk Devleti'nin iktisat politikasının belirlenmesinde Lozan Anlaşması ve İzmir İktisat Kongresi'nin önemli rolü olmuştur. Lozan Anlaşması ile kapitülasyonlar tümüyle kaldırılmış, yabancı gemilere tanınan kabotaj ayrıcalığı da son bulmuştur. Kabotaj hakkı, yani Türkiye'de deniz ulaşımı yetkisi yalnız Türk gemilerine verilmiştir. Ancak, Türkiye, 1 Eylül 1916 tarihli gümrük tarifelerini 5 yıl süre ile uygulamayı taahhüt etmek zorunda kalmıştır. Bu demektir ki Türkiye 1929 yılı başına kadar gümrükleri belirleme serbestisine sahip değildir¹.

Daha barış anlaşması imzalanmadan tamamlanmış olan İzmir İktisat Kongresi ise özellikle yeni devletin iktisat politikasının esaslarını tespit etmek amacını gütmüştür. Bu kongreye en hazırlıklı gelen grup Tüccar Grubu oldu. Tüccar Grubu İstanbul'da Milli Türk Ticaret Birliği'ni kurmuş ve burada İzmir İktisat Kongresi'ne sunacağı meselelerle ilgili olarak ayrıntılı raporlar düzenlemiştir².

* KTÜ. Giresun Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

1 Yakup Kepenek, Gelişimi, Üretim Yapısı ve Sorunlarıyla Türkiye Ekonomisi, Ankara-1987, (4. Baskı), s. 29, 35-36.

İzmir İktisat Kongresi'nin iktisadi esaslarının ve genel atmosferinin meşrutiyet yıllarında belirlenen milli iktisat görüşünün ana unsurları ile yakın bir benzerlik taşıdığı gözlenmektedir. İktisat Kongresi'nde özel girişimciliğin canlandırılması ve bunun için kredi olanaklarının, eğitim, ulaştırma ve haberleşme gibi alt yapı ve teknik hizmetlerin hükümetçe sağlanması ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılması tavsiye edilmiştir. Kongre'de yerli ve yabancı sermayeyi özendirici, kapitüler ayrıcalıklar aramamak kaydıyla yabancı sermayeye davetkâr, ekonomik hayatın denetiminin milli unsurlara geçmesini kolaylaştırıcı ve ılımlı korumacılığı ön eren tezler ön plana çıkmıştır. Özetle İktisat Kongresi'nde Osmanlı'dan devr alınan ekonomik yapı, azınlıklar etkisiz duruma getirilerek onaylanmış ve ekonomik faaliyetlerin etkinlik kazanması için yasal ve kurumsal düzenlemelere gidilmesi öngörülmüştür³.

Osmanlı Devleti gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin de en önemli problemi sanayileşmektir. Bu maksatla 1925 yılında Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Bu bankanın kuruluş amacı özel sektöre kredi sağlamak ve bu sektörle ortaklıklar kurmaktır. Banka devlete ait olan sanayi kuruluşlarını geçici olarak işletecek ve zamanla bunları özel sektöre devredecektir. Sanayi ve Maadin Bankası faaliyette bulunduğu süre içerisinde 16 özel sermayeli sanayi teşekkülüne ortak oldu. Ancak, özel sektör ortakları çoğunlukla sermaye taahhütlerini yerine getiremedikleri için başarılı olamadı⁴.

1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı. Bu kanun müteşebbislere sanayi tesisi kurmak için ücretsiz arazi verilmesi, bir süre bazı vergilerden muafiyet ve bu tesislerde üretilen ürünlerin devletçe satın alınması garantisi gibi ayrıcalıklar veriyordu. Yasanın önemli hükümlerinden birisi de teşvik kapsamına alınan müesseselerde Türk vatandaşlarının çalıştırılmasının şart koşulmasıdır. Buna göre sadece yönetici ve muhasebeciler yabancıardan olabilecektir. Ayrıca, Türkiye'den temininde güçlük çekilen nitelikli iş gücü de ülke dışından kısa süreli olarak getirilebilecekti. Getirilen bu yabancı işçilerden aynı vasıflarda Türk işçileri yetiştirmeleri istenilecekti⁵.

Özetle söylemek gerekirse Cumhuriyetin ilk on yılında sanayi alanında özendirme, sınırlı korumacılık ve kamu ortaklıkları gibi yöntemlerle özel sanayinin geliştirilmesine çalışılmışsa da bu alanda önemli bir ilerleme sağlanamamıştır. Dönem bir bakıma değişik sanayileşme politikalarının koşullara göre denenmesine tanıklık etmiştir. Hedef daima

2. A. Gündüz Ökçün, Türkiye İktisat Kongresi 1923- İzmir, Haberler-Belgeler- Yorumlar, Ankara- 1968, s. 85-157
3. Korkut Boratav, Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985 (3. Baskı), İstanbul-1990, s. 34; Yakup Kepenek, a.g.e., s.34.
4. Yakup Kepenek, a.g.e., s. 38.
5. Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, II. Devre. C.XXXII, s. 323.

aynıdır. Türkiye'yi geri kalmışlıktan kurtarmak ve sanayileşmiş ülkeler arasına sokmak⁶.

Cumhuriyet Hükümetinin tarım politikası ise topraksız köylüyü topraklandırmak, üretimi artırmak ve köylüyü refaha ulaştırmak olmuştur. Bu maksatla aşar vergisi kaldırılmış, 1927 ve 1929'da çıkarılan iki yasayla köylülere devlet arazisinden toprak dağıtılmıştır. 1923-1934 yılları arasında 711.000 hektar toprak köylüye tapulanmıştır.

1929'da kabul edilen bir yasayla tarım kredi kooperatifleri teşvik edilmiştir. Ayrıca tarımsal gelişmeyi sağlamak amacıyla tarım teknik okulları açılmış, örnek çiftlikler ve deney istasyonları kurulmuş, tarımda üretim teknolojisinin yaygınlaşmasına gayret edilmiştir. Tarım Satış Kooperatifleri ile de üretimin değerlendirilmesine çalışılmıştır⁷.

Ticari faaliyetlere gelince, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Lozan Anlaşmasıyla konulan 5 yıllık sürenin bitiminde 1929 yılında gümrük vergilerinde serbestiyet hakkını elde etmiştir. Aynı yıl dış ticareti yeniden düzenleyen bir kanun çıkarıldı. Bu kanunun temel amacı yerli üretimin, özellikle sınaî üretimin dış ticarete karşı korunmasıdır. İthalat kısılcıncı yerli üretimin de artacağı düşünülmüştür. Hükümet, sağlık malzemeleri ve diğer yasalarda tanınan vergi indirimine tâbi olan malların dışında kalan tüm ithal malları için gümrük vergisini % 16'dan % 40'a çıkarmıştır. Böylece kamu gelirlerini artırmış ve yerli üretimi korumuş oluyordu.

Ancak ticaret alanlarındaki düzenlemelerin en önemlisi başta tütün, kibrit, alkol, ispirto, petrol, şeker olmak üzere bazı malların dış alımının ve ticaretinin tekellere bırakılması olmuştur. Diğer taraftan iç ticareti örgütleme amacıyla ticaret odaları ve borsalar konusunda yasal düzenlemelere gidilmiştir. Borsalar belli il merkezlerinde bulunmakta olup tarım ürünlerinin alım satımına yönelik olarak faaliyet gösteriyorlardı. Bütün bu düzenlemelerle piyasalarda fiyatların mevsimlik dalgalanmalarının önüne geçilmesi ve daha kararlı bir seyir izlenmesi amaçlanmıştır⁸.

İktisat ulaşımdan bağımsız olmadığı için Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ulaşım politikasına da kısaca değinmeyi faydalı görüyoruz. Cumhuriyet döneminin başında ulaşım politikasının esasını demiryollarının kamulaştırılması ve yenilerinin yapılması oluşturmuştur. Çıkarılan çeşitli yasalarla demiryolu ağının satın alınması ve yenilerinin yapılması için hükümete yetki verilmiş ve uygulama da bu yönde olmuştur. Demiryollarına çok önem verilmiş olmasına karşılık denizyolları ve karayolları kamu yatırımları yönünden gerekli ilgiyi görmemiştir. Limanların devle-

6. Yakup Kepenek, a.g.e., 39

7. Yakup Kepenek, a.g.e., 37

8. Yakup Kepenek, a.g.e., 40

tin imtiyaz verdiği yerli şirketlerce işletilmesi tercih edilmiştir. Ulaştırma alanında öncelikle demiryollarına dayalı bir çözüm yolu izlenmiştir⁹.

Sonuç olarak Cumhuriyetin kuruluşundan başlayarak geçen ilk on yılda genel ekonomi politikasının İktisat Kongresi'nde alınan kararlar, Lozan'da belirlenen sınırlamalar çerçevesinde kaldığı söylenebilir. Bu dönemde genellikle "liberal" bir ekonomi politikası izlendiği görüşü yaygın olmakla birlikte bunu klasik anlamda değil göreceli olarak geçerli saymak doğru olur. Zira, sanayi üretimlerinin dış alımı ve ticari alanda kurulan tekeller, sanayiye teşvik girişimleri ve özellikle demiryolları başta olmak üzere yürütülen yaygın kamulaştırma işlemleri, bu dönemde de hükümetin ekonomiye etkin bir biçimde karıştığını göstermektedir. Dönemin iç ve dış şartları göz önüne alınırsa bu politikanın bir zorunluluk olduğu anlaşılır¹⁰.

1929'a kadar gümrük vergileri sınırlı kaldığı için kamu gelirlerinin büyük bölümü tuz, tütün, şeker gibi temel tüketim mallarının satışından elde edilmiştir. Yani ağırlık tüketim vergilerinde idi. Bankacılık açısından ise İş Bankası gibi ulusal bankaların yanı sıra bölgesel bankaların açılması ve bu bankalarda dağınık sermayenin toplanması hükümetin temel politikaları arasında bulunuyordu. Bu dönemde yabancı sermaye ülkeye Osmanlı döneminde olduğu gibi bağımsız olarak değil, Türk ortaklarla beraber gelmiştir. Ortaklığın yabancı unsuru sermayeyi sağlamakta, yerli unsuru ise gerekli kolaylıkları elde etmekte idi. 1920-1930 yılları arasında kurulan 201 anonim şirketten 66'sında yabancı ortaklar vardır¹¹.

SAMSUN MINTIKASI TİCARET KONGRESİ

Samsun Mıntıkası Ticaret Kongresi 25 Ağustos 1926 günü Samsun Ticaret Odası Başkanı Yelkencizade Şükrü Bey'in açılış konuşmasıyla çalışmalarına başlamıştır. Kongreye Samsun, Havza, Ordu, Bafra, Amasya, Fatsa, Niksar, Ladik, Ünye, Tokat, Çarşamba ve Gümüşhacıköy'den toplam 15 delege katılmıştır. Kongre başkanlığına Ticaret Mıntika Müdürü Zekeriya Bey getirilmiştir. Kongre Başkanlığı bu tür resmi toplantılarda adet olduğu üzere, Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya, Başbakan İsmet Paşa'ya ve Ticaret Bakanlığı'na telgraflar gönderdi. Bu telgraflarda kongre hakkında bilgi verilmekte ve tazimde bulunulmaktadır.

25, 28, 29 ve 30 Ağustos tarihlerinde toplam 4 ictima yapan Samsun Mıntika Kongresi Sanayi Encümeni, İthalat Encümeni, Üretim ve İhracat Encümeni adlarıyla üç encümen oluşturdu. Kongrenin çalışma sistemine göre mıntıkaya dahil olan ticaret odalarından gönderilmiş olan raporlar

9. Yakup Kepenek, a.g.e., 39

10. Yakup Kepenek, a.g.e., 35

11. Korkut Boratav, a.g.e., s. 31, 41-44; Yakup Kepenek, a.g.e., 30, 32

bu encümenlere sevk edilmektedir. Raporların önemli görülen kısımları encümenlerce Kongre Başkanlığı'na havale edilmekte ve kongrede tartışılarak bir karara varılmaktadır.

Samsun Mıntıkası Ticaret Kongresi'nde Samsun Orta Karadeniz Bölgesi'nin ticaret ve sanayi merkezi addolunmuştur. Aslında bu karar fiili durumun ifadesinden başka bir şey değildir. Zira, bu tarihlerde karayolları yetersiz olduğundan ve demiryolu yapımına da henüz başlanmadığından dolayı bölgenin ticareti Samsun Limanı vasıtasıyla işlemekte idi. Bölgenin kalkınması açısından Samsun limanının öneminin farkında olan kongre ticaret gemileri için limanı daha güvenli bir hale getirmeyi düşünmüş ve dalgakıran inşasına karar vermiştir. Yine Samsun gemi sanayi açısından da merkez yapılmak istenilmiştir¹². Çünkü 19 Nisan 1926 tarih ve 815 sayılı Kabotaj Kanunu ile yabancı gemilerin Türk limanları arasında işlemesi yasaklandığından taşımacılıkta gemi sıkıntısı çekilmekte idi¹³. Bu sıkıntının giderilmesine yardımcı olmak amacıyla gemi yapımında kullanılacak kerestenin temini için Samsun'da bir hızar fabrikası kurulması ve gemi yapımının teşvik edilmesi karar altına alınmıştır.

Sanayileşme ile ilgili kararlarda genellikle büyük boyutlu fabrikalar düşünülmediği, hammaddesi bölgeden temin edilebilecek tesislere yönlendiği görülür. Örneğin, hayvancılıkla bağlantılı olarak dericilik imalathaneleri, tarım ürünleri ile bağlantılı olarak Çarşamba'da konserve fabrikası, şeker pancarı ile bağlantılı olarak, Sivas'da ve Çarşamba'da şeker fabrikaları, kendir üretimine bağlı olarak bir kendir fabrikası, Ordu'da fındığa dayalı olarak fındık kırma fabrikaları, yine Sinop ve Ordu'da deniz ürünleri ile bağlantılı olarak balık konserve fabrikaları açılması, yumurtacılığın geliştirilmesi için Samsun'da bir buz fabrikasının kurulması, pamuk üretimine dayalı olarak Merzifon, Köprü ve Ladik'de mensucat tezgahlarının geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bunların dışında Samsun'da bir tuğla ve kiremit imalathanesi, Havza'da bir kömür ocağı açılması düşünülmüştür. Açılacak olan kömür ocağı bölge sanayiinin enerji ihtiyacını karşılamaya yönelik olacaktır.

Kongre'de ithalat ile ilgili olarak da ithal ürünlerinden alınmakta olan vergilerin tek vergi halinde birleştirilerek bürokrasinin azaltılması ve dolayısıyla ithalatın kolaylaştırılması istenilmiştir. Yine ithal edilen malların tüketim vergisinin malın gümrükten girişi sırasında alınması önerilmiştir. Hevenk* alım satımı ve naklinin serbest bırakılması üzerinde önemle durulmuştur.

Tarım ile ilgili olarak ise tütün ziraatının serbest bırakılması hususu özellikle ele alınmış, afyon üretimi ve ihracı meseleleri de tartışılmıştır.

12. Yeşil Giresun, Numro: 7-23, 8 Eylül 1926.

13. Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, II. Devre, C. XXIV, s. 154

* Kurutulmuş tütün yaprağı

Afyon dikim alanının genişletilmesi görüşünün bakanlığa önerilmesi hususunda mutabakata varılmıştır. Görüldüğü üzere kongre Samsun yöresinin tarımsal tercihini tütünde ve haşhaşa görmüştür.

Balıkçılık ile ilgili olarak da Ordu ve Sinop'taki balıkçılara midye temini için avans bulunması, Bafra Gölü'nde havyar veren balıkların korunması ve dinamitle balık imha edilmemesi için ilgili makamlarla irtibata geçirilerek gerekli tedbirlerin alınması karara bağlanmıştır.

Mıntika Kongresi'nin üzerinde hassasiyetle durduğu en önemli problemlerden birisi de kredi temini meselesidir. Gerek tüccar gerekse köylü ve sanayici kredi temininde güçlük çekmekte idi. Gerçi Samsun'da Ziraat Bankası, İş Bankası ve Osmanlı Bankası'nın birer şubesi bulunuyordu. Ancak bu bankaların dağıttığı krediler yeterli gelmiyordu. Bankalar kredi vermeyi zorlaştıracak pek çok bürokratik engeller öne sürüyorlardı. Bu yüzden kongre Ziraat Bankası'nın yetkililerine bankanın çağdaş bir şekle getirilmesi, kredi şartlarını kolaylaştırması ve kredi imkanlarının genişletilmesi önerisinde bulunmuştur. Ayrıca, Harputluzade Faik Bey'in yün ve iplik fabrikası için Sanayi ve Maadin Bankası'ndan kredi temini üzerinde de özellikle durulmuştur. Çünkü bu iplik fabrikasının bölgedeki dokuma sanayinin lokomotifi olması düşünülmüştür¹⁴.

TRABZON MINTIKASI TİCARET KONGRESİ

Trabzon Mintikası Ticaret Kongresi, Trabzon Rize ve Giresun'dan temsilcilerin katılmasıyla 19 Eylül 1926 günü çalışmalarına başladı. Kongrenin açılış konuşması Trabzon Ticaret Odası Başkanı Daniş Bey tarafından yapıldı. Kongre Başkanlığı'na Ruhi Bey getirildi. Baytar Şevket Bey, Ruhi Bey'in kongrede bulunmadığı zamanlarda başkan vekili sıfatıyla kongreyi yönetti. Kongre mutad olduğu üzere Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya, Başbakan İsmet Paşa'ya, Ticaret Bakan Vekili Rahmi Bey'e telgraflar gönderdi.

Trabzon Mintika Kongresi çalışmalarını yürütmek üzere Umumi ve Hususi Encümenler adıyla iki encümen oluşturmuştur. Umumi Encümen Osman Nuri (Giresun), Namlıade Sabri (Trabzon), Hatıpzade Mustafa (Trabzon), Hafız Serdarzade Cemil (Trabzon), Muharrem (Rize) ve Müşirzade Ali (Rize) Bey ve Efendilerden teşekkül etti. Hususi Encümen ise Kitapçızade Mehmet (Trabzon), Polathanelizade Celal (Trabzon), Nimbıyıkzade Mahmut Muharrem (Trabzon), Müftüzade Temel Necumi (Trabzon), Seyyid Yazıcızade Şevket (Trabzon) Bey ve Efendilerden oluştu.

Bu encümenlerden gelen raporlar kongrede tartışılmakta ve bir karara bağlanmaktadır. Kongre kararlarında ticarete şirketleşmeye giderek ihracat ve ithalat şirketlerinin oluşturulması, böylece üreticilerle doğrudan

14. Yeşil Giresun, Numro: 7-23, 8 Eylül 1926.

bağlantı kurarak aracılardan bertaraf edilmesi tavsiye edilmiştir. Ticarete yol, liman ve antrepoların önemine işaret edilmiş ve bu ihtiyaçların yeterli hale getirilmeleri üzerinde durulmuştur. Kredi sıkıntısı özellikle dile getirilmiş olup, Osmanlı Bankası ve Ziraat Bankası'nın kredi temininde yetersiz kaldıkları hatırlatılıp, Trabzon'da yeni banka şubelerinin faaliyete geçirilmesi önerilmiştir. Öte yandan, Devletin israfı önleme politikası çerçevesinde lüks ve fantezi eşyanın kısmen sınırlandırılması gerektiği kabul edilmiştir.

Kongrede ayrıca vergi meseleleri de görüşülmüş, umumun menfaati adına vergilerin zamanında ödenmesi tavsiye edilmiştir. Tüketim vergilerinin birleştirilerek tek bir vergi olarak maktuen alınması gerektiği üzerinde de durulmuştur. Zira, tüketim vergisi şeker tuz, gazyağı vb. her ürün için ayrı ayrı ve yüksek oranlarda alınmakta olduğu için halkı büyük sıkıntıya sokmakta idi.

Kongrede transit yol meselesi de ele alınmıştır. Umumi Encümenin İran transit yolunun yapılması hakkındaki görüşü, Ticaret Müdürü Şakir Bey'in de açıklamaları dikkate alınarak kabul edilmiştir. Trabzon valisi ise yaptığı açıklamada Trabzon-Erzurum yolunda tamamen asayişin sağlanmış olduğu ve bu yolun işlenmesine büyük önem verdiklerini ifade etmiştir. Vali Bey Trabzon-Erzurum yoluna öncelik tanıdıklarını ve bu yol için gelecek sene bütçesinden sarfiyat yaptıklarını da kaydetmiştir.

Bu arada Giresun temsilcisi Osman Nuri Bey de kongreye Giresun hakkında mufassal bir rapor sunmuştur. Kongre tarafından Umumi Encümene havale eden bu raporda iktisadi kalkınma için ihraç mallarının himayesinin şart olduğu, fındık ihracından iskele ve kantariye vergilerinin alınmaması, Rusya'ya fındık ihracının temini, ihracatta İstanbul limanında karşılaşılan boşaltma ve yüklemdeki güçlüklerin önüne geçilmesi için teşebbüste bulunulması, Giresun'da bir İş Bankası şubesinin açılması, bankaların sermayelerini artırarak kolayca isteyene istediği kadar kredi vermelerinin temini önerilmekte idi¹⁵.

SONUÇ

Trabzon Mıntıkası Ticaret Kongresi sadece ticaret ve ticareti kolaylaştıran yan unsurları ele almıştır. Samsun Mıntıkası Ticaret Kongresi ise tarımdan sanayiye ve balıkçılığa varana kadar bölgenin bütün ekonomik problemlerine çözüm bulmaya çalışmıştır. Kongreler hayalci bir tutum içerisinde olmamışlar bölgelerinin şartlarını ve önceliklerini ön planda tutarak çözümler önermişlerdir.

Öyle anlaşılıyor ki söz konusu mıntika ticaret kongreleri Ticaret ve Sanayi Bakanlığının teşviki ile ve bir merkezden yönlendirilerek gerçek-

15. Yeşil Giresun, Numro: 25, 22 Eylül 1926; Numro: 26, 29 Eylül 1926

leştirilmiştir. Nitekim, 22 Nisan 1925 tarihli Ticaret ve Sanayi Odası Kanunu ile¹⁶ ticaret odalarının Ticaret Bakanlığı'na bağlanmış olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir.

İzmir İktisat Kongresi ile yeni Türk devletinin iktisat politikasının temelleri misak-ı iktisadi adı altında ortaya konulmuştu. Şimdi de ticaret kongreleri ve mıntika (bölge) ticaret kongreleri vasıtasıyla kalkınma problemini mahallinde çözme çareleri aranıyordu. İktisat Kongresi'nde de en teşkilatlı ve etkili grup olarak görünen tüccarlar bu defa mıntika kongreleri vasıtasıyla ülkenin ekonomik politikalarının yönlendirilmesinde söz sahibi oluyorlardı. Nitekim 15 Şubat 1927 tarihinde Ankara'da Ticaret Odaları Kongresi'nin toplanması¹⁷ da bu görüşümüzü doğrulamaktadır.

Samsun Mıntıkası Ticaret Kongresi'nin ilgi alanını kendi bölgesi dışına da taşıdığı görülmüştür. Sivas'ta şeker fabrikası, Sinop'ta balık konservesi fabrikası kurulmasını önermiştir. Kongre geniş bir alanın ekonomisini yönlendirici temel kuruluş olmak istemektedir. Diğer taraftan 25 Aralık 1926 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Samsun Limanı'nın inşasına dair kanunu kabul ettiği görülür¹⁸. Meclisten böyle bir karar çıkmasında Mıntika Ticaret Kongresi'nin kararlarının da etkisi olduğunu düşünüyoruz.

Sonuç olarak Mıntika Kongreleri devletçiliğe geçiş öncesinde bölgelerin kalkınma dinamiklerini kendilerinde arama ve bu gücü harekete geçirme denemeleri olarak görülebilir. Ancak, her bölgenin kendisini kalkındırması beklentisi ile gerçekleştirilen mıntika kongrelerinden de arzulanan neticeler elde edilemeyecektir. Nihayet, devletçilik politikasında karar kılınacak ve devlet doğrudan ekonominin içerisinde yer alacaktır.

16. İlhan Tekeli - Selim İlkin, Para ve Kredi Sisteminin Oluşumunda Bir Aşama Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Ankara - 1981, s. 246.

17. Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, II. Devre, C. XVIII, s. 626.

18. Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, II. Devre, C. XVIII, s. 124.